

Методичне видання «10 Сходинок»
видане Спілкою Української Молоді в Україні
за підтримки Міністерства молоді та спорту України
в рамках проекту «Навчально-методичний курс
«Виховний ідеал»

Методичне видання
«10 СХОДИНОК для
МОЛОДШОГО ЮНАЦТВА»

Київ
2018

ПЕРЕДМОВА

Завданням цього посібника є допомогти охочим розпочати виховну роботу з юнацтвом віком 6-12 років, разом з ним стати частиною великої дружньої сумівської спільноти.

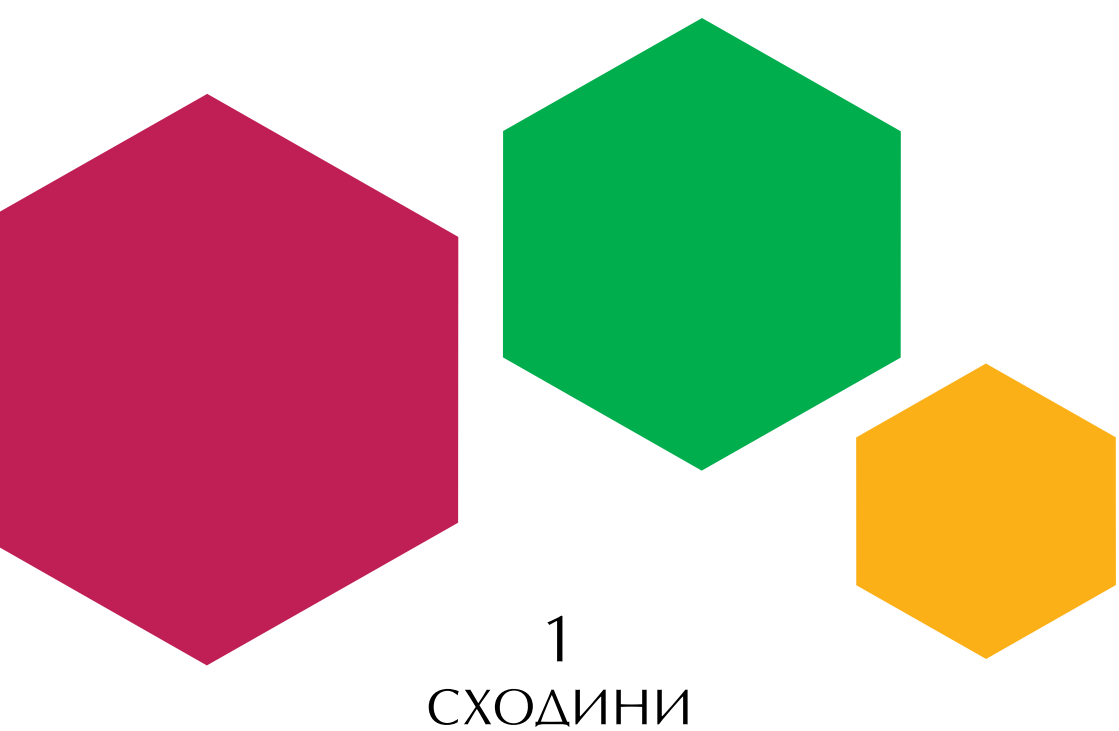
Ми подаємо розробку перших 10 сходинок, в ході яких юнацтво отримає загальне уявлення про Спілку Української Молоді, її ідею, гасло, структуру, принципи функціонування. Дані сходинок спрямовані на те, щоб юнацтво могло ближче познайомитися один з одним, потоваришувати, проявити свої здібності в різних галузях, сформувані міцний рій.

Це — рекомендаційний матеріал, з якого кожен виховник може взяти те, що вважатиме найвдалішим для свого рою, оскільки всі ми є індивідуальними і потребуємо особливого підходу. Спілкуйтеся з юнацтвом, адже гутірка — це в першу чергу розмова, роздуми, дискусія, а не продовження шкільного навчання.

Тож, дорогі виховники, проявляйте ініціативу, будьте уважними і спостережливими стосовно вашого юнацтва, користуйтеся даними матеріалами і примножуйте власні досягнення та членство нашої організації.

Хай путівником для нас будуть слова українського педагога Г. Ващенка: «На вищому моральному ступені стоять ті, що гідність вбачають у високих моральних якостях, як-от принциповість, чесність, правдивість, служіння якійсь високій ідеї: Батьківщині, правді, красі...».

1
СХОДИНИ

ЗНАЙОМСТВО ЗІ СПІЛКОЮ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ГАСЛО ОРГАНІЗАЦІЇ

ЗАВДАННЯ

Перезнайти юнацтво. Обговорити основні положення СУМ. Окреслити шляхи особистісного й організаційного зростання.

НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ:

1. Ватман або дошка для письма;
2. Половинка ватману для гри;
3. Матеріали для ручних робіт.

ВІДКРИТТЯ СХОДИН

Розкажіть юнацтву про СУМ.

Спілка Української Молоді — це організація, що об'єднує людей, які хочуть не тільки гратися в телефоні чи дивитися мультфільми, а шукають цікавіших розваг, прагнуть знайти нових друзів. Які встигають швидко зробити уроки, і в них залишається час на різноманітні заняття, ігри з друзями, мандрівки. Тих, хто хоче дізнаватися щось нове про Україну і побачити різні її куточки на власні очі.

В СУМі кожен знаходить заняття, яке йому до вподоби, але робить його не сам, а зі своїми друзями або для своїх друзів чи просто ближніх. В СУМі ми багато розмовляємо, ділимося своїми думками, ідеями. Втілюємо їх в життя.

Спільно вирішуємо, як відзначати різні свята, куди і як мандрувати (пішки, велосипедами, потягом, на рафтах), зустрічаємося з цікавими людьми і сумівцями з інших міст і навіть країн.

Ми намагаємося бути фізично сильними, тому граємо в спортивні ігри, влаштовуємо спартакіади, зимові і літні табори.

! Якщо маєте можливість, то покажіть юнацтву короткий ролик чи фото про діяльність у СУМі.

ІГРИ

«ГРА НА ЗНАЙОМСТВО»

Всі сидять у колі. Кожен по черзі називає своє ім'я і якийсь предмет, їжу, рослину, яка їм подобається і починається на ту саму літеру, що й їхнє ім'я.

Наприклад: Мар'яна – море, Андрій – абрикос. Виховник починає з себе. Після того, як кожен назве своє ім'я, ви пропонуєте наступну гру.

«КОВБАСА»

Половинку ватману скручуєте в трубу. Юнацтво сидить на стільцях, виховник стоїть посередині. Хтось із дітей називає ім'я будь-кого з кола, кого він запам'ятав, виховник намагається якнайшвидше доторкнутися «ковбасою» до коліна тієї людини, яку назвали.

У Спілки Української Молоді є **«своя» мова**. Що ви зазвичай кажете, коли зустрічаєтеся з людьми, приходите до школи, заходите в бібліотеку? Вітаєтеся: Добрий день, добрий ранок, привіт! А як вітаються в інших країнах, ви знаєте? (Good afternoon, Guten tag, Bonjour).

У нашій організації ми вітаємося словом **«Гартуйсь!»**.

- ◆ Що це означає?
- ◆ До чого ми закликаємо один одного?

У словнику ми можемо знайти таке визначення: **«Гартуватися — ставати фізично і морально міцним, витривалим»**.

Ми хочемо, щоб усі сумівці були здоровими, сильними, гартували і розум, і тіло. В якій країні світу ви б не були, якщо зустрінете сумівця, то вітайтеся **«Гартуйсь!»**.

Сумівці називають свої регулярні зустрічі **сходинами**, і починають їх зі **збірки**.

Юнацтво стає в лаву. Якщо рій змішаний, то по праву руку від виховника — юнаки, по ліву — юначки.

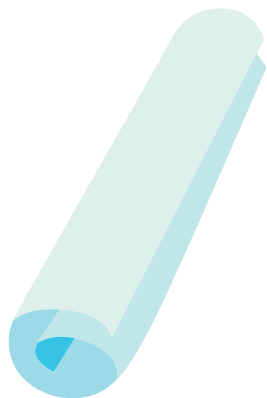
Виховник: **«Увага, струнко! Відкриваємо наші сходи сумівським привітом «Гартуйсь!»**

Юнацтво: **«Гартуйсь!»**

Виховник: **«Вільно!»**

В цей час, дитина, чиє ім'я було назване, швиденько називає ім'я когось іншого, щоб «перевести стрілки». Якщо вона встигне зробити це до того, як ведучий доторкнеться до її коліна, то виховнику потрібно буде вже намагатися доторкнутися до коліна іншої дитини, яку щойно назвали.

Якщо ж йому вдасться доторкнутися трубою до коліна дитини раніше, ніж вона встигне назвати ім'я іншого учасника гри, то юнак (юначка) стає ведучою. Виховник сідає на місце дитини і називає когось із кола.

! *Гру довго пояснювати, але вона того варта, бо задіює всіх учасників, є хорошим мотивом для запам'ятовування імен.*

ГУТІРКА

Розкажіть юнацтву **6 фактів** про Спілку Української Молоді. Напишіть ключові моменти на ватмані чи на дошці для візуалізації. Поясніть і обговоріть кожну точку. Для юнацтва 6-10 років перші 3 пункти можна упустити.

На закріплення почутого, виховник може закривати аркушем паперу одне із запитань чи відповідь і просити юнацтво відтворити їх із пам'яті.

Коли та де засновано?	1925 рік, Київ
Хто очолив?	Микола Павлушков (студент)
Яка мета?	Організовувати і виховувати молодь
Яке гасло?	Бог і Україна
Святкове вітання?	Честь України - Готов боронити!
Повсякденне вітання?	Гартуйсь!

Членами СУМ можуть стати всі, хто вірить в Бога, любить Україну і хоче робити добрі справи для неї, готовий жити за законами СУМ.

Зупиніться детальніше на в'ясненні гасла СУМ. Великими буквами напишіть **гасло СУМ**:

«Бог і Україна!»

Що сумівці хотіли сказати, обравши собі таке гасло? У своїх думках, вчинках ми прагнемо бути такими як **Бог** – люблячими, добрими, чесними, справедливими.

Україна – це наша Батьківщина, красивий родючий край з талановитими, щирими людьми, довгою історією і багатою культурою.

Сумівці прагнуть пізнавати Україну, вивчаючи її історію, культуру, дотримуючись традицій, розбудовуючи міцну державу. А в разі потреби сумівець повинен бути готовим захищати свою Батьківщину, навіть зі зброєю в руках.

РУЧНІ РОБОТИ

На клей, нанесений через попередньо заготовлений трафарет, засипати дрібною крупою слово «Гартуйсь!», яке потім прикрасити на свій розсуд. *Додаток 1. стор. 82.*

СПІВ

«СПІЛЬНОТА» та «ОТАМАН»
Сумівський співаник.

Зі старшими роями пісня:
«У РИТМІ СЕРЦЯ».

ЗАКРИТТЯ СХОДИН

На завершення сходин просимо всіх встати.
Повідомляємо місце, дату і час наступних сходин.

Виховник: **«Закриваємо сходини сумівським привітом Гартуйсь!»**

Юнацтво: **«Гартуйсь!»**

Виховник: **«На місці розхід!»**

Повертаючись через ліве плече, юнацтво
відповідає: **«Слава!»**

! Під час сходин робимо фотографії, які потім, разом із коротким дописом про тематику сходин, виставляємо на осередковій сторінці на сайті (у соцмережах), а також розсилаємо батькам юнацтва.

ГЛУМАЧНИЙ СЛОВНИЧОК

ГАРТУВАТИСЯ — ставати фізично і морально міцним, витривалим.

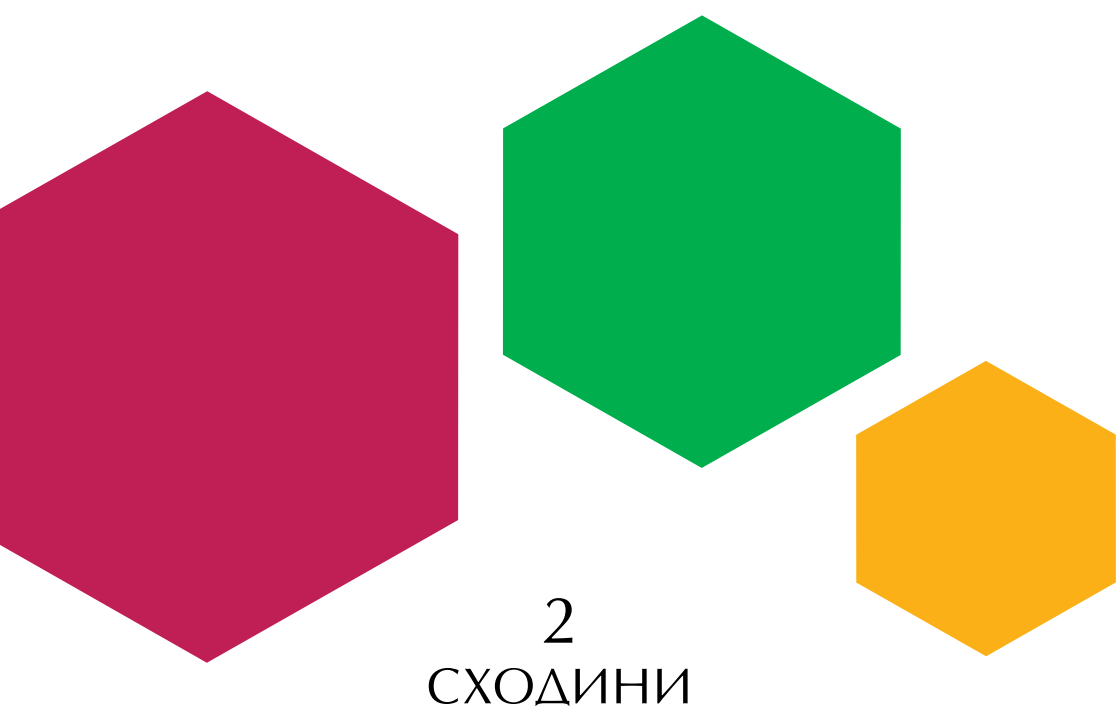
СХОДИНИ — зустрічі юнацтва або дружинників СУМ, які відбуваються регулярно з метою організаційної та виховної діяльності.

ЗБІРКА — урочисте відкриття сходин або інших сумівських заходів.

ЮНАЦТВО – члени СУМ віком 6-18 років.

ВИХОВНИК — член СУМ, якому виповнилося 18 років і який провадить виховну роботу з роєм.

ГАСЛО — висловлена у стислій формі ідея, політична вимога, завдання, заклик.

2 СХОДИНИ

ВЕЛИКА ЕМБЛЕМА СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

ЗАВДАННЯ

Сприяти тіснішому знайомству юнацтва та їх подальшому здруженню. Розповісти про велику емблему СУМ, пояснити і обговорити значення кожного елемента.

НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ:

1. Велика емблема СУМ;
2. Зображення емблем з відмінностями;
3. Мішечок;
4. Картинки елементів емблеми;
5. Аркуші для особистих емблем, кольорові олівці;
6. Матеріали для ручних робіт.

ВІДКРИТТЯ СХОДИН

Юнацтво стає в лаву. Якщо рій змішаний, то по праву руку від виховника — юнаки, по ліву — юначки.

Виховник: **«Увага, струнко! Відкриваємо наші сходини сумівським привітом «Гартуйсь!»**

Юнацтво: **«Гартуйсь!»**

Виховник: **«Вільно!»**

ІГРИ

«КОЛО»

Юнацтво сідає в коло. Виховник стоїть посередині і дає вказівку: «Міняються місцями ті, хто любить мандрувати». Ті учасники гри, які люблять мандрувати, повинні швидко піднятися зі своїх крісел і пересісти на інші. Виховник в цей час намагається зайняти чиєсь місце. Той учасник гри, який залишився без крісла, стає ведучим.

Він дає наступну вказівку: «Міняються місцями ті, хто любить їсти борщ». Поки всі пересідають, ведучий намагається знайти собі місце. Новий ведучий придумує інші речі, які можуть бути спільними для членів рою. Наприклад: колір очей, одяг, улюблена пора року та ін. Цю гру також можна грати на вулиці, намалювавши крейдою на асфальті невеликі кола, замість крісел, для кожного учасника.

! Можна розділити і другу гру зіграти після гутірки.

«ШИРМА»

Юнацтво об'єднується в дві команди, бажано з рівною кількістю учасників. Виховник і **впорядник** натягують між ними покривало.

Кожна команда обирає по одному представнику, який підходить до ширми. За командою «1,2,3!», виховник і впорядник опускають покривало.

Завдання гравців, що стоять один перед одним, — якнайшвидше назвати ім'я представника команди-суперниці. Хто був першим, забирає у свою команду гравця з іншої команди. Ширма знову піднімається. До неї підходять вже інші представники команд. Виграє та команда, яка за 10 спроб назбирає більше учасників.

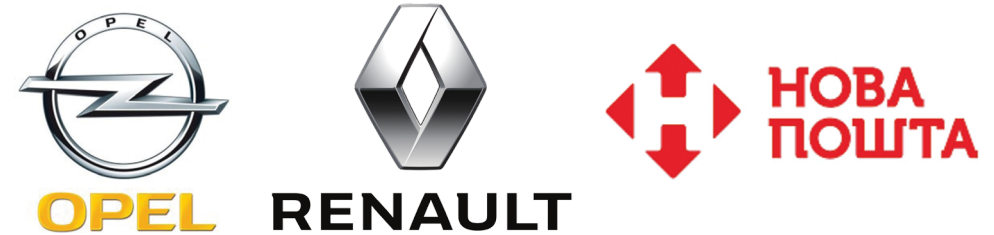

ГУТІРКА

Після привітання люди, зазвичай, звертають увагу на обличчя один одного. Своєрідним «лицем» будь-якої організації є її **Емблема**.

- ◆ Що таке емблема?
- ◆ Хто має свої емблеми? (Школи, фірми, організації)
- ◆ Для чого вона потрібна? (Бути впізнаваним)
- ◆ Що зазвичай зображають на емблемах? (Те, що є важливим, що розповідає про фірму, організацію, показує, чим вона займається).

Покажіть юнацтву кілька емблем. Чи впізнають вони їх? (Opel — блискавка є символом швидкості, Renault — діамант є символом міцності та надійності, кур'єрська служба «Нова пошта» — літера «н» та вказівники в чотири сторони світу.)

Виховник демонструє велику емблему СУМ. Пояснюємо значення елементів емблеми, робимо візуалізацію.

Додаток 2. Велика емблема СУМ. стор. 83.

Роздивіться уважно емблему СУМ.

- Що на ній зображено?

Форма	щит княжих часів
СУМ	назва, символізує тризуб і чистоту ідей (білий колір)
Листя	міць і сила дуба
Жолуді	плоди сумівської праці
Лінії	промені сонця, що освічують шлях до мети — щасливе життя в міцній незалежній Україні
Синьо-жовті кольори	кольори національного прапору

Запропонуйте юнацтву знайти 7 відмінностей на емблемах СУМ.

Додаток 3. Зображення емблем з відмінностями. стор. 84.

Можна також з мішечка навпомацки витягувати картинки з елементами емблеми і пояснювати їхнє значення.

Додаток 4. Картинки елементів емблеми. стор. 85.

Запропонуйте юнацтву розповісти про особисту емблему чи емблему вашої сім'ї.

- Що б ви хотіли на ній зобразити?

РУЧНІ РОБОТИ

Проводимо ручні роботи по емблемі на вибір виховника, відповідно до фізичних можливостей і зацікавлень юнацтва:

- викласти крупами
- викласти пластиліном
- викласти з природніх матеріалів
- розмалювати
- намалювати
- порізати на пазли і скласти
- зробити аплікацію з готових частин або спершу намалювати, вирізати й зробити на ній аплікацію
- витоптати на снігу
- випалити по дереву

СПІВ

«НЕ СМІЄ БУТИ В НАС СТРАХУ»
(сумівський співаник, рубрика «Стрілецькі»).

Також можна переглянути відео і заспівати пісню «УКРАЇНА — ЦЕ ТИ».

Співаємо пісні з перших сходинок.

РОЙОВІ СПРАВИ

Під час роботи з юнацтвом завжди є потреба обговорити певні організаційні питання, такі як плани на наступні сходи, дати індивідуальні або групові завдання членам рою, зібрати вкладки, повідомити про сумівські або громадські заходи, у яких можуть взяти участь члени рою, дисципліна та ставлення один до одного.

Для цього потрібно виділяти певний час на сходинах.

ЗАКРИТТЯ СХОДИН

На завершення сходин просимо всіх встати. Повідомляємо місце, дату і час наступних сходин.

Виховник: **«Закриваємо сходи сумівським привітом Гартуйсь!»**

Юнацтво: **«Гартуйсь!»**

Виховник: **«На місці розхід!»**

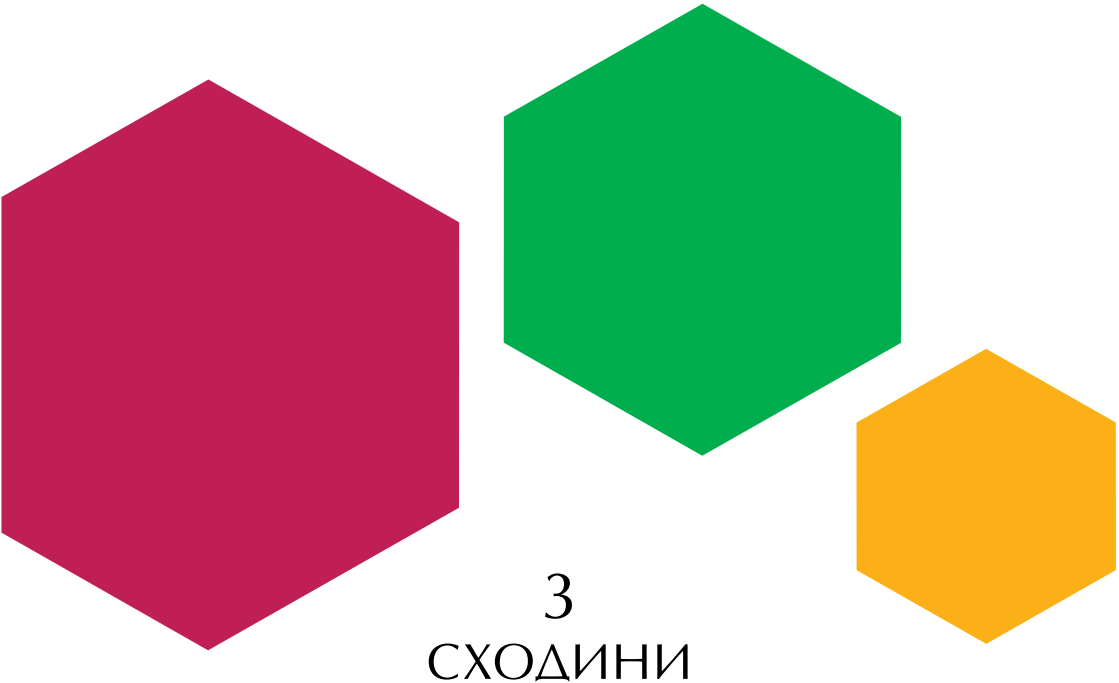
Повертаючись через ліве плече, юнацтво відповідає: **«Слава!»**

ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИЧОК

ВПОРЯДНИК — юнак чи юначка віком 13-17 років з членства СУМ, який (яка) пройшли відповідне навчання (вишкіл) і своїми знаннями, практичними вміннями та бажанням виявили готовність до виховної праці. Впорядник разом з виховником займаються з роєм.

ЕМБЛЕМА — умовне, символічне зображення будь-якого поняття.

3
СХОДИНИ

СТРУКТУРА СУМ РІЙ

ЗАВДАННЯ

Розповісти про структуру СУМ, визначити власне місце в цій структурі, зрозуміти значення слова «рій» для організації, обговорити варіанти назви рою.

НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ:

1. Тканина на прапорець (зелена темних відтінків);
2. Дошка для письма або ватман;
3. Аркуші з написами для гри;
4. Матеріали для ручних робіт.

ВІДКРИТТЯ СХОДИН

Юнацтво стає в лаву. Якщо рій змішаний, то по праву руку від виховника — юнаки, по ліву — юначки.

Виховник: **«Увага, струнко! Відкриваємо наші сходини сумівським привітом «Гартуйсь!»**

Юнацтво: **«Гартуйсь!»**

Виховник: **«Вільно!»**

ІГРИ

«ВУЛИКИ»

Юнацтво об'єднується в групи по троє. Двоє тримаються за руки, утворюючи «вулик», одна людина є всередині та виконує роль бджоли.

Виховник дає команди. “Міняються бджоли!” І всі «бджоли» повинні знайти собі новий вулик. “Міняються вулики!” “Бджоли” стоять на місці, а «вулики», тримаючись за руки, шукають собі нову «бджолу».

По команді «Буря!» всі перемішуються, «бджола» може стати частиною «вулика», а «частинка вулика» — «бджолою».

Під час «бурі» виховник теж намагається здобути собі нову роль і вже хтось з юнацтва стає ведучим.

«ФЕРМА»

Всі учасники гри отримують або витягують з торбинки назви тварин на картках (корова, свиня, собака, кіт, вівця, кінь). Прочитавши назву своєї тварини, повертають аркуш виховнику.

Далі всі закривають очі і починають видавати звуки цієї тварини. Хто отримав корову, каже «муу», собаку — «гав». Йдучи на звук, всі тваринки мають об'єднатися в групи зі своїми «родичами» і взятися за руки.

Кількість однакових тваринок має бути приблизно рівною.

ГУТІРКА

В садочку дітей об'єднують у групи, в школі — у класи, у війську — у взводи.

- Для чого це роблять? (Одного віку, щоб було цікаво разом, невеликі колективи, щоб легше було спілкуватися, щоб чули один одного).
- Чому саме «рій», а не клас, група, тусовка? Хто літає роєм? (Бджоли).
- Що ви знаєте про бджіл? Це корисні комахи? (Корисні комахи, які запилюють квіти, збирають пилок, з якого роблять мед. Бджоли — працелюбні, корисні, дружні, трохи шумні).

Структура СУМ:

Беремо за аналогією з державою. Малюємо дві схеми, які починаються з сумівського і державного тризубу.

Керують державою Президент і Верховна рада. В СУМі — **Голова і Крайова Управа**.

Держава поділяється на області (Скільки є областей в Україні?), а в СУМі — **обласні і міські організації**.

Області діляться на райони. А в осередках, якщо говорити про юнацтво, то воно ділиться на **рої**. Поясніть юнацтву сумівське значення слова «рій».

Рої обирають собі назву і Ройову Самоуправу.

- Як батьки обирають ім'я для своєї дитини?
- Як автор вибирає назву для книжки чи пісні? На що звертають увагу? (Ім'я має подобатися та щось символізувати. Можливо, хтось з юнацтва може розказати про походження свого імені. Говорячи про книжку чи пісню, важливо, щоб назва коротко повідомляла про їх зміст, легко запам'ятовувалася).

Назва рою повинна певним чином характеризувати юнацтво даного рою ("Сміливці", "Дівчиська", "Вужики") або говорити про те, на кого вони хотіли б бути схожими ("Стрільці", "Крилаті", "Нескорені").

Також важливо, щоб цю назву можна було легко і цікаво зобразити на ройовій емблемі (Інформація про те, як правильно обрати назву рою, викладена у Правильнику на стор. 74).

Рій Молодшого Юнацтва СУМ очолює **Ройова Самоуправа: ройовий, заступник ройового, писар і скарбник**, вибрані з-поміж членів рою або призначені виховником на 6-місячний термін. Ройовий і члени Самоуправи Рою допомагають впорядникові та виховникові у праці та заняттях з роєм.

Обговоріть з юнацтвом обов'язки кожного члена Самоуправи Рою, зверніть увагу на те, якими рисами та вміннями повинні вони бути наділені (наприклад скарбник повинен добре вміти рахувати, бути ощадливим).

СПІВ

«ЧЕРЕЗ ЛІС, ПОНАД СТАВ»
(сумівський співаник, рубрика «Повстанські»)

«ЖОВТА СУБМАРИНА»

Співаємо пісні з попередніх сходин.

РУЧНІ РОБОТИ І РОЙОВІ СПРАВИ

Методом мозкового штурму «накидайте» ідеї стосовно назви вашого рою. Запишіть всі варіанти на великому аркуші паперу. Запропонуйте кожному обрати ту назву, яка йому здається найвдалішою і пояснити чому.

Роздайте юнацтву аркуші паперу і нехай кожен спробує намалювати емблему до тієї назви рою, яка подобається найбільше. Представте емблеми, обговоріть найвдаліші елементи. Дайте можливість юнацтву до наступних сходин обдумати назву рою і прийняти остаточне рішення.

Залежно від ситуації, виховник пропонує юнацтву обрати Ройову Самоуправу або, мотивуючи, призначає її самостійно на 6-місячний термін. Якщо юнацтво ще не достатньо перезнайомлене, можна запропонувати обдумати кандидатури і на наступних сходинах провести вибори.

На завершення сходин можна влаштувати чаювання і принести дітям хліб з медом, або соти, щоб посмоктати й оцінити працю бджілок. Поговоріть про корисні властивості меду.

ЗАКРИТТЯ СХОДИН

На завершення сходин просимо всіх встати. Повідомляємо місце, дату і час наступних сходин.

Виховник: **«Закриваємо сходини сумівським привітом Гартуйсь!»**

Юнацтво: **«Гартуйсь!»**

Виховник: **«На місці розхід!»**

Повертаючись через ліве плече, юнацтво відповідає: **«Слава!»**

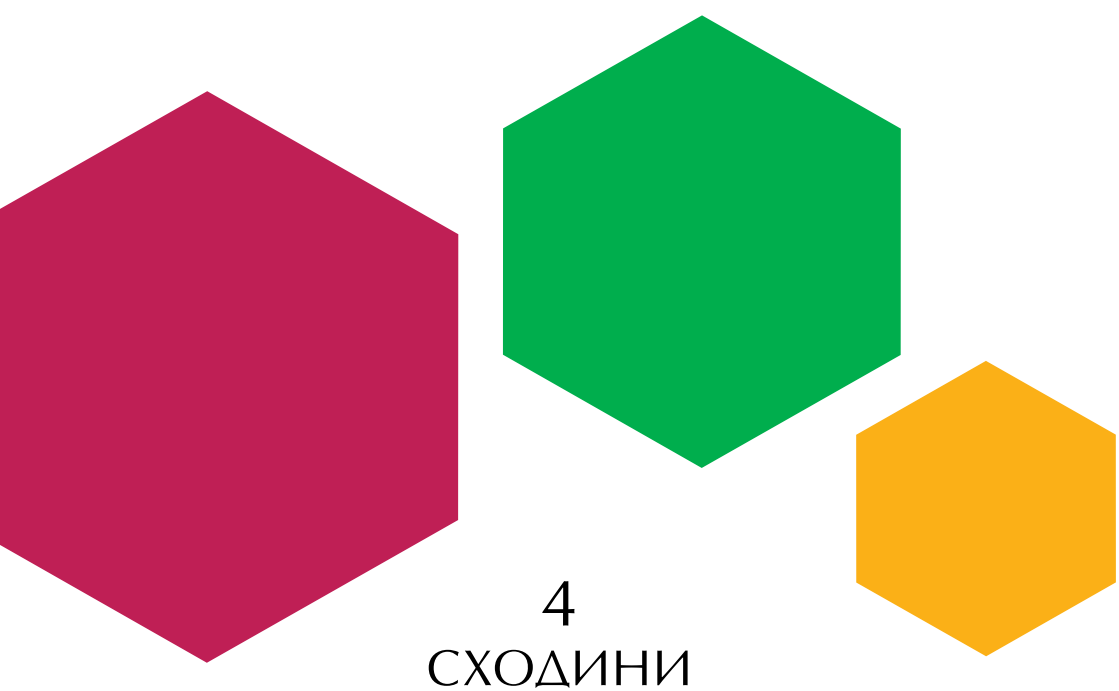

ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИЧОК

РІЙ — клітина юнацтва СУМ, яка складається з 8-12 юнаків чи юначок переважно одної статі і приблизно одного віку.

РІЙ — сім'я бджіл або інших подібних комах, які з маткою утворюють окрему групу.

ОБЛАСНІ/МІСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ — регіональні об'єднання членів СУМ.

4
СХОДИНИ

АРХИСТРАТИГ МИХАЇЛ — НЕБЕСНИЙ ПОКРОВИТЕЛЬ СУМ

ЗАВДАННЯ

Розказати юнацтву про Архистратига Михаїла, зробити спільні висновки, чому саме його було обрано покровителем СУМ. Сприяти здруженню членів рою та розвивати вміння працювати в команді.

НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ:

1. Зображення Архистратига Михаїла;
2. Прапор СУМ;
3. Аркуші паперу зі словами приказки;
4. Матеріали для ручних робіт.

ВІДКРИТТЯ СХОДИН

Юнацтво стає в лаву. Якщо рій змішаний, то по праву руку від виховника — юнаки, по ліву — юначки.

Виховник: **«Увага! Рій, струнко!
Відкриваємо наші сходи
сумівським привітом «Гартуйсь!»**

Юнацтво: **«Гартуйсь!»**

Виховник: **«Вільно!»**

ІГРИ

«ТРИМАЙСЯ РІВНО!»

Роздайте юнацтву по одному маркеру (круглої форми) або фломастеру, станьте в коло. Потрібно підняти руки горизонтально і замкнути коло, так, щоб двоє осіб тримало маркер з різних боків одним пальцем.

Далі завдання ускладнюються. Не відпускаючи маркерів, потрібно всім одночасно присісти, підняти праву ногу, присісти на лівій нозі. Важливо, щоб ні в кого не впав маркер, а для цього необхідно всі дії робити злагоджено.

«ОПЛЕСКИ»

Юнацтво залишається стояти в колі. Потрібно зробити «хвилю» оплесків, коли кожен учасник гри плескає раз і тільки після того, як плеснув його попередник.

Завдання треба виконати дуже швидко і так, щоб не плеснуло двоє людей одночасно. Якщо таке трапляється, то починаємо все спочатку.

У злагодженій команді має бути 2 оплески за 1 секунду. Якщо у вас в рої 12 осіб, то завдання потрібно виконати за 6 секунд, а краще — ще швидше.

! Можете практикувати дану вправу на кожних сходинах і порівнювати результати.

«БЕРЕГ - РІЧКА» або «ДОБРО - ЗЛО»

Юнацтво стає в шеренгу, один за одним. По команді виховника «Добро», всі стрибають праворуч, а по команді «Зло» — ліворуч. Хто помилився — вибуває. Виховник може по кілька разів давати одну і ту ж команду.

На наступних сходинах можна запропонувати провести цю гру комусь з юнацтва. Як варіант, замість слів «Добро» і «Зло», можна називати добрі і погані вчинки. Наприклад: допомогти мамі помити посуд, поставити «підніжку» однокласнику.

ГУТІРКА

- Коли чуєте слова «мужність», «хоробрість», «відвага», що чи кого ви уявляєте?
- Про що ви думаєте, коли ми говоримо «добро», «справедливість», «вірність»?

Хтось може подумати про наших солдатів, хтось про свого батька чи брата. Багато сумівців в цей момент уявляють Архистратига Михаїла.

- Що ви знаєте про Архистратига Михаїла?

У Біблії сказано, що ще перед людиною Бог створив Ангелів — безтілесних істот, яким дарував велику силу, мудрість та святість. Ними командувало 7 Архангелів. Один з Архангелів, якого звали Сатанаїл, був невдоволений своїм другорядним становищем, захотів стати таким могутнім, як Бог. Підмовивши частину ангелів, він повстав проти Бога. Архангел Михаїл зібрав вірних Богу ангелів і виступив проти бунтівників. Він кинув клич «Хто як Бог?!». І сталася на небі війна.

Архистратиг Михаїл зі своїм військом перемогли Сатанаїла і його ангелів та скинули їх у пекло. З того часу Сатанаїл керує силами зла. В народі його називають Нечистим, Сатаною. А Михаїла Бог призначив провідником Ангелів, надавши йому почесний титул Архистратига.

● Коли церква відзначає свято святого Михаїла?

День святого Михайла, або Собор святого архистратига Михаїла, відзначають 21 листопада. Починаючи від Мономаховичів (1125 р.), київські князі вважали Михаїла своїм патроном, молилися до Нього перед тим, як розпочати бій. Символ Михаїла присутній і на головній хоругві часів Богдана Хмельницького та на численних козацьких прапорах. Його називають ангелом-охоронцем усіх християн, а українці вважають Архистратига Михаїла охоронцем столиці України — Києва. На гербі міста його зображено крилатим, у лицарських обладунках та з вогняним мечем у руці. Перегляньте з юнацтвом різні зображення Архистратига в мережі.

Образ святого Михайла уособлює перемогу добра над темними силами: гримить грім — значить, святий Михайло бореться з чортами.

Існує дуже поширений переказ про чорта, який намагався сховатися від Архистратига Михаїла.

Щоб урятуватися, чорт почав називати предмети, за якими Михайло не дістав би його. Серед можливих варіантів він називав навіть людину, але Архистратиг Михаїл сказав, що в цьому разі людину він уб'є та дасть їй царство небесне, а чортові все одно — непереливки!

Так чорт перелічив геть усі предмети, під якими міг би сховатися, аби Бог його не дістав, а про кущ ліщини забув. Тож мисливці радять під час бурі в лісі ховатися під ліщиною, оскільки там грім не вб'є.

! Дану легенду, як і наступну, виховник може розповідати сам або заздалегідь попросити когось з юнацтва її прочитати і вже під час сходин у відповідний момент розповісти своїм друзям. Також виховник може зачитувати легенду, зупиняючись перед виділеними словами і даючи можливість юнацтву здогадатися, що буде далі.

Стара легенда розповідає, що одного разу звичайний мисливець випадково вбив у лісі **чорта**. До нього з'явився святий **Михайло** та запропонував виконати будь-яке бажання мисливця.

Той забажав обмінятися зі святим Михайлом **рушницями**. Трохи повагавшись, Михайло погодився на такий обмін. Одну умову поставив святий: якщо мисливець передумає та схоче обмінятися рушницями назад, то мусить прийти **на те саме місце**.

І почало цьому мисливцеві так щастити на **полюванні**, що годі й казати! Тільки кожного разу, як він із цієї рушниці стріляв, такий **грим** над землею лунав, що люди лякалися. От власник рушниці нарешті й вирішив позбутися магічного подарунка, щоб лихо не накликати на свою голову. Пішов на зазначене місце та й обмінявся рушницями із святим Михайлом назад. Але й колишня його старенька рушниця тепер теж набула **чарівних властивостей**! І мисливська удача не покидала його вже довіку.

- ◆ Чому саме Архистратига Михаїла сумівці обрали собі за покровителя?

Обговоріть це з юнацтвом. Уважно вислухайте кожну думку. Огляньте з юнацтвом сумівський прапор.

- ◆ Яким зображений Архистратиг Михаїл на сумівському прапорі?

Запропонуйте юнацтву з поданих слів скласти приказку про Архистратига Михаїла. Роздайте дітям кожне слово окремо. Працюйте в двох командах.

**Грмить грим — значить,
святий Михайло бореться з чортами.**

РУЧНІ РОБОТИ

Розмальовувати зображення Архистратига Михаїла у форматі фотографії на цупкому папері, щоб вдома можна було поставити в рамочку.

СПІВ

Рекомендуємо послухати пісню українського барда Тараса Компаніченка про Архистратига Михаїла.

Співаємо пісні з попередніх сходин на вибір юнацтва.

РОЙОВІ СПРАВИ

Визначаємося з назвою рою. Обираємо Ройову Самоуправу.

Виготовляємо ройовий прапорець. Щоб задіяти кожного, чітко розподіліть обов'язки (хто зачитує вимоги до прапора, хто відміряє тканину, хто відрізає, хто малює емблему, хто розмальовує, хто наклеює).

Можна запропонувати юнацтву намалювати і вирізати емблему, щоб кожен, хай схематично, вмів зобразити емблему свого рою.

ЗАКРИТТЯ СХОДИН

На завершення сходин просимо всіх встати. Повідомляємо місце, дату і час наступних сходин.

Виховник: **«Увага! Рій, струнко! Закриваємо сходини сумівським привітом Гартуйсь!»**

Юнацтво: **«Гартуйсь!»**

Виховник: **«На місці розхід!»**

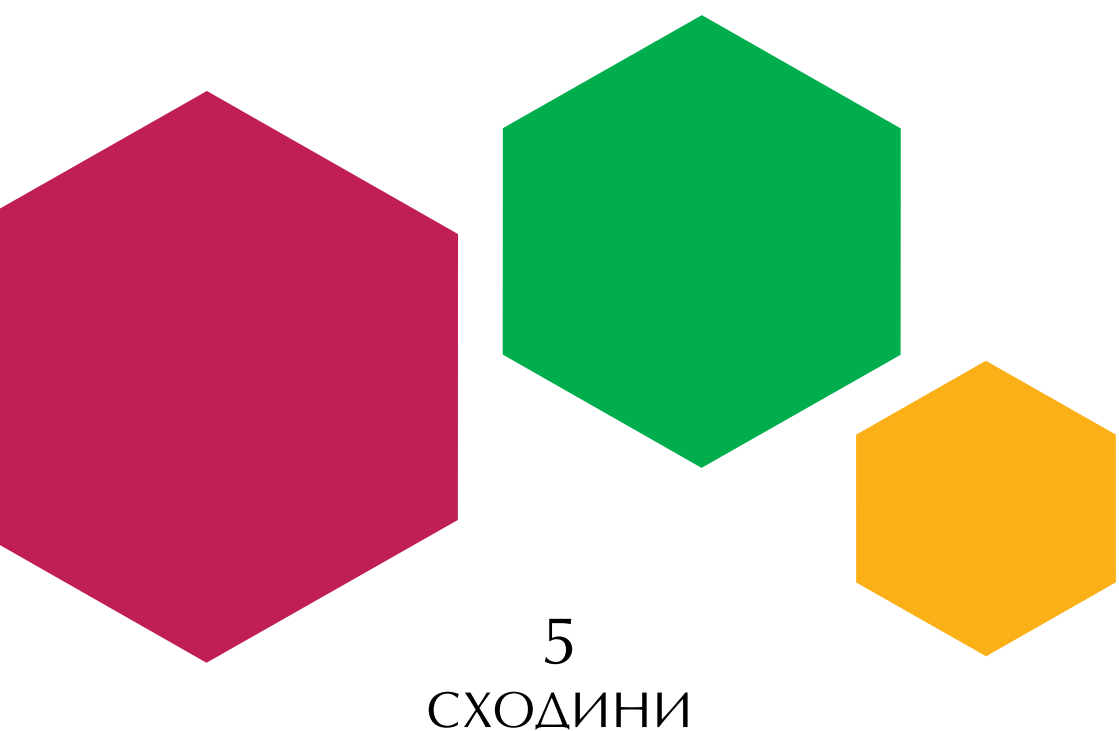
Повертаючись через ліве плече, юнацтво відповідає: **«Слава!»**

ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИЧОК

АРХАНГЕЛ у християнській релігії — ангел вищого рангу.

ПОКРОВИТЕЛЬ — той, хто піклується, турбується про кого-небудь, підтримує та захищає.

5
СХОДИНИ

ПРАПОР СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

ЗАВДАННЯ

Розказати юнацтву про сумівський прапор, пояснити важливість цього знамена для сумівців, виховувати повагу до сумівської та державної символіки.

НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ:

1. Сумівський прапор або його зображення;
2. Зображення прапорів країн, де діє СУМ та її ініціативні групи;
3. Матеріали для ручних робіт.

ВІДКРИТТЯ СХОДИН

Юнацтво стає в лаву. Якщо рій змішаний, то по праву руку від виховника — юнаки, по ліву — юначки.

Виховник: **«Увага! Рій, струнко!
Відкриваємо наші сходи
сумівським привітом «Гартуйсь!»**

Юнацтво: **«Гартуйсь!»**

Виховник: **«Вільно!»**

ІГРИ

«ЗАХОПЛЕННЯ ПРАПОРА»

Роздайте юнацтву по два аркуші паперу А4. Їм необхідно покласти по одному аркушу на кожну долоню, не підтримуючи їх і не згинаючи руками.

Завдання учасників — здмухнути максимальну кількість аркушів у сусідів, зберігши при цьому свої. Той, у кого обидва аркуші опиняться на підлозі, вибуває з гри і сідає на місце, не заважаючи іншим.

Перед тим, як дати команду на захоплення чужих «прапорів», дайте юнацтву можливість трохи походити з аркушами і призвичаїтися до ситуації.

«РИБКИ»

Виховник заздалегідь вирізає таку кількість рибок завдовжки 20 см, скільки є членів рою. Бажано, щоб «рибки» були кольорові. Кожну «рибку» насилає на нитку і зав'язує вузлик. Другий кінець нитки заправляє юнаку чи юначці за пасок штанів, спідниці або кладе в кишеню так, щоб «рибка» лежала на підлозі.

Завдання учасників — утікати один від одного і наступати на «рибки» суперників так, щоб вони відірвалися. Виграє той, хто найдовше втримає свою «рибку».

ГУТІРКА

Покажіть юнацтву почергово прапори держав світу, де діє СУМ або Ініціативні Групи СУМ. Хай спробують здогадатися, яких держав це прапори.

- Чому так важливо для кожної держави мати свій прапор?

- Чи символізують щось кольори і зображення на прапорах? Про що говорять кольори українського прапора?

Запропонуйте юнацтву розглянути осередковий прапор або зображення крайового прапора.

- Що зображено на лицевій стороні полотнища? Пригадайте, що символізує кожен її елемент? (Велику сумівську емблему і надпис Спілка Української Молоді в Україні, Крайова Управа, або назва осередку).
Що зображено на зворотній стороні полотнища? (Архистратиг Михаїл на малиновому щиті).
- Чим для сумівців є слова «Бог і Україна»? Які елементи нашого прапора вказують на те, що ми є християнською організацією?
- Які елементи є спільними з українською державною символікою? (Синій і жовтий кольори на прапорі, тризуб на щиті в Михаїла).
- Чому прапор є таким важливим?

! Це можна зрозуміти з визначення прапора, яке подане у тлумачному словнику.

Під час козацьких походів прапор завжди майорів на чолі війська. Біля хоругви точилася запекла боротьба, бо втрата прапора для козаків означала поразку.

Хоругва була одним з найшанованіших козацьких клейнодів. Хоругва, як і всі інші клейноди, була обов'язковим атрибутом усіх козацьких ритуалів.

РУЧНІ РОБОТИ

У бою та під час найбільших урочистостей гетьманська хоругва свідчила про присутність гетьмана. Після винесення хоругви із січової церкви починали скликати і проводили козацьку раду. Під час похорону гетьмана за труною несли схилену хоругву. Почесними охоронцями хоругви були генеральні, військові, полкові, курінні та сотенні хорунжі.

- Як ми повинні ставитися до Державних та організаційних прапорів і як поводитися з ними?

В Кримінальному Кодексі України передбачене покарання за зневагу до державного прапора. Стаття 338. Публічна наруга над Державним Прапором України, Державним Гербом України або Державним Гімном України — карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.

- Які слова-синоніми ви знаєте до слова «прапор»?

Зачитайте юнацтву синонімічний ряд з тлумачного словника.

Якщо сприятиме погода, то варто продовжити сходуни на свіжому повітрі і зіграти з юнацтвом в теренову гру «Козаки – вороги», на прикладі якої діти відчують важливість прапора.

У цій грі майданчик ділиться на дві рівні частини довгим шнурком, який просто кладуть на землю. По краях майданчика команди розміщують свій прапор. Навколо прапора шнурком викладають коло діаметром 1,5 метра. Завдання членів команд захопити прапор суперника і перенести його на свою територію. Безпечною є зона тільки у колі навколо прапора суперника. На іншій ділянці доторком руки «загарбники» «заморожуються».

Звільнити їх може тільки член їхньої команди, який до них доторкнеться. На своїй території всі члени команди є в повній безпеці.

Для цього потрібно об'єднати рій в дві команди і запропонувати виготовити їм прапор для своєї команди, який знадобиться їм у наступній грі.

За поганих погодніх умов можна з юнацтвом малювати особистий прапор кожного, або його/її родини і розповідати друзям, що саме і чому зображене на вашому прапорі. Виховник і впорядник теж повинні намалювати свої прапори.

Таке завдання буде додатковою нагодою глибше пізнати своє юнацтво.

СПІВ

«ПОПЕРЕДУ ЖАХИ-ШЛЯХИ!»
(сумівський співаник, рубрика «Похідні»).

Спочатку солістом може бути виховник або впорядник. Далі було б гарно, якщо б цю функцію на себе перебрав ройовий.

РОЙОВІ СПРАВИ

Обираємо ройову пісню і вчимося її співати.

ЗАКРИТТЯ СХОДИН

На завершення сходин просимо всіх встати.
Повідомляємо місце, дату і час наступних сходин.

Виховник: **«Увага! Рій, струнко!
Закриваємо сходини
сумівським привітом Гартуйсь!»**

Юнацтво: **«Гартуйсь!»**

Виховник: **«На місці розхід!»**

Повертаючись через ліве плече, юнацтво
відповідає: **«Слава!»**

ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИЧОК

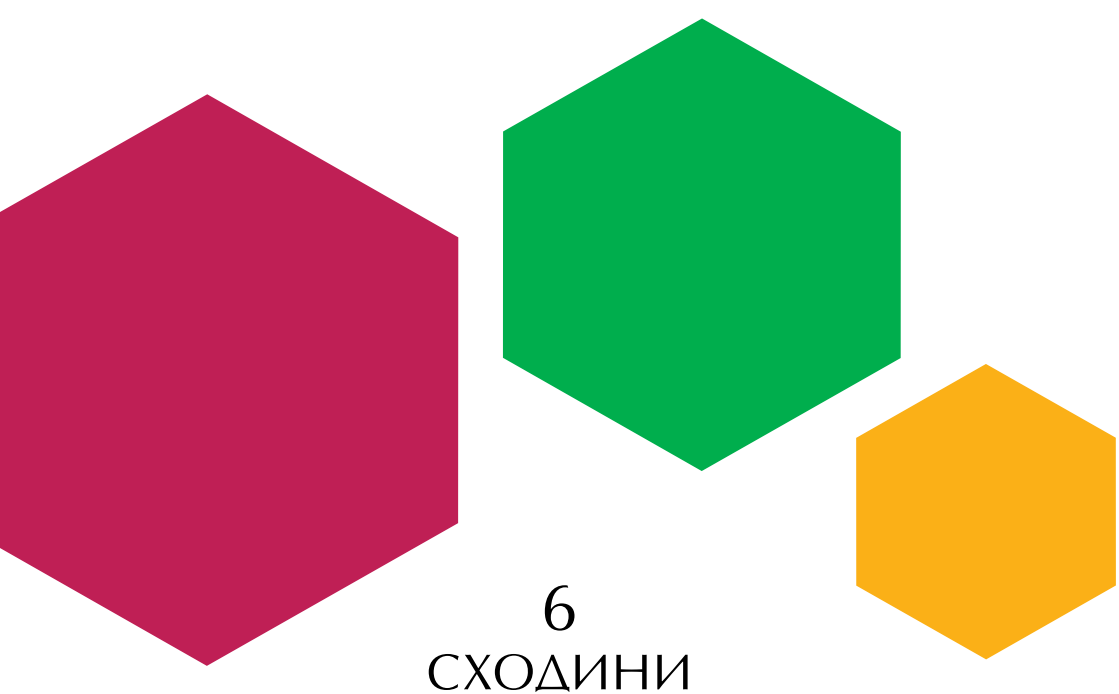
ПРАПОР — полотнище певного кольору чи поєднання кольорів, часто з певним зображенням, прикріплене до держака чи шнура; є офіційною емблемою держави, символом її суверенітету (незалежності).

ПРАПОР — таке полотнище, що символізує приналежність до певної групи, організації, партії і т. ін.

Синоніми: знамено, стяг, хоругва, штандарт.

КЛЕЙНОДИ — знаки влади, регалії.

ХОРУНЖИЙ — особа, що носила прапор або хоругву війська; прапороносець.

6
СХОДИНИ

ГІМН І МОЛИТВА СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

ЗАВДАННЯ

Зрозуміти зміст і вивчити слова сумівського гімну та молитви. Виховати повагу до даних композицій та обговорити правила поведінки під час їх виконання.

НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ:

1. Роздруковані тексти сумівського гімну та молитви;
2. Відео із виконанням державного та сумівського гімну;
3. Смужки паперу з рядками із сумівського гімну та молитви;
4. Тексти гімну і молитви з пропущеними словами.

ВІДКРИТТЯ СХОДИН

Юнацтво стає в лаву. Якщо рій змішаний, то по праву руку від виховника — юнаки, по ліву — юначки.

Виховник: **«Увага! Рій, струнко!
Відкриваємо наші сходи
сумівським привітом «Гартуйсь!»**

Юнацтво: **«Гартуйсь!»**

Виховник: **«Вільно!»**

ІГРИ

«НИТКА»

Попросіть юнацтво стати в коло. Дайте їм довгу нитку зі зв'язаними кінцями. Попросіть кожного взятися за неї і утворити з нитки коло, потім квадрат, прямокутник, трикутник. Можна ускладнити завдання і попросити юнацтво зробити це із заплющеними очима.

Завдання цієї гри — навчити злагоджено працювати для досягнення спільного результату. Ми всі різні, любимо робити різні речі, але в одному ми завжди повинні бути разом: в любові до нашої Батьківщини.

! Якщо юнацтва грає більше 8, то варто утворити дві команди.

ГУТІРКА

- Що таке гімн?
- Яке значення має гімн для держави і людей?
- Про що ми можемо дізнатися зі слів українського гімну?
- Хто є авторами слів і музики нашого національного гімну?

Перегляньте з юнацтвом відео з важливого футбольного матчу чи з концерту С. Вакарчука, де весь стадіон виконує український гімн. Можна взяти відео з Майдану. Тоді особливо відчувається єднання і сила нашого народу.

У 1964 році поет Леонід Полтава написав слова **сумівського гімну «Вгору прапори»**, музику створив композитор П. Білецький.

- Як жили, про що думали, мріяли сумівці багато років тому, коли обирали ці слова за гімн своєї організації?

Роздайте юнацтву слова сумівського гімну або виведіть їх на екран. Прочитайте кожен стовпчик гімну і проаналізуйте їх зміст.

- Чому молитва є для нас такою важливою? (Ми є християнська організація з гаслом «Бог і Україна»).

Під час проведення збірок та інших важливих заходів сумівці виконують **молитву «Боже Великий, Творче всесвіту»**, в основі якої слова та музика Романа Купчинського.

- Якими були сумівці?
- Що означають слова «Ми будемо вірні Твоєму завіту»?
- Про що сумівці просять в Бога?
- Чи просять вони про щось для себе особисто?

Сформууйте з юнацтва дві команди. Роздайте смужки паперу, на яких будуть написані слова гімну або молитви. Яка з команд зможе швидше скласти їх у правильній послідовності, та і переможе.

Можна роздати юнацтву аркуші із текстом гімну чи молитви, де будуть пропущені окремі слова. Хто швидше відтворить текст.

РУЧНІ РОБОТИ

Виготовлення музичних інструментів з підручних матеріалів на вибір виховника.

У книжечці «Юнацька майстерня» є детально описаний варіант виготовлення тріскачки з лінійок.

СПІВ

● Як потрібно поводитися під час виконання гімну і молитви?

Покажіть відео, як виконують гімн сумівці, наприклад, на таборах. Слухайте й співайте сумівський гімн і молитву. Також можна обрати солістів для гімну, а решта співатимуть приспів. На наступні сходини юнацтво повинно навчитися співати гімн і молитву.

Співаємо пісні, які вивчили на попередніх сходинах.

РОЙОВІ СПРАВИ

Запропонуйте юнацтву спільно розробити ройові правила.

Виписати їх на великому аркуші паперу й прикріпити на стіні в приміщенні, де відбуваються сходини. На аркуші повинно залишитися вільне місце, щоб у разі потреби, можна було ще щось дописати.

Намагайтеся формулювати правила позитивно. Наприклад: «Приходити вчасно», а не «Не запізнюватися».

ЗАКРИТТЯ СХОДИН

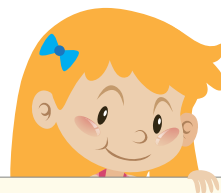
На завершення сходин просимо всіх встати. Повідомляємо місце, дату і час наступних сходин.

Виховник: **«Увага! Рій, струнко! Закриваємо сходини сумівським привітом Гартуйсь!»**

Юнацтво: **«Гартуйсь!»**

Виховник: **«На місці розхід!»**

Повертаючись через ліве плече, юнацтво відповідає: **«Слава!»**

ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИЧОК

ГІМН — урочиста пісня, прийнята як символ державної або ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ єдності.

МОЛИТВА — установлений текст, який промовляється, виголошується віруючими при зверненні до Бога, до святих.

7
СХОДИНИ

ВПОРЯД СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

ЗАВДАННЯ

Пояснити юнацтву необхідність і важливість організаційної дисципліни, попрактикуватися у впоряді, навчитися звітувати.

НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ:

1. Сумівський прапор;
2. Шалик, щоб зав'язати очі.

ВІДКРИТТЯ СХОДИН

Юнацтво стає в лаву. Якщо рій змішаний, то по праву руку від виховника — юнаки, по ліву — юначки.

Виховник: **«Увага! Рій, струнко!
Відкриваємо наші сходи
сумівським привітом «Гартуйсь!»**

Юнацтво: **«Гартуйсь!»**

Виховник: **«Вільно!»**

ІГРИ

«ПРОВІДНИК»

На перший раз провідником оберіть ройового. Його завдання — провести через лінію перешкод свого товариша, у якого зав'язані очі. Провідник не може торкатися свого підопічного, але може його скеровувати лише своїм голосом.

Смугу перешкод можна зробити з крісел, столів, інших членів рою. У старших роях можна засікати час. Яка пара впорається із завданням найшвидше. Дайте можливість кожному члену рою спробувати себе в обидвох функціях.

! *Ігри варто розділити й зіграти одну на початку сходин, а іншу на завершення.*

«БЕРЕГ-РІЧКА»

Юнацтво стає в шеренгу один за одним. Виховник дає вказівки: Берег — всі стрибають праворуч, річка — всі стрибають ліворуч, обернись — всі повертаються на 180 градусів. Одну й ту ж команду можна давати по кілька разів.

ГУТІРКА

Згадайте початки нашої історії.

- Що допомогло первісним людям вижити? Вистояти проти диких звірів, важких погодних умов?

Поодинці це було б зробити вкрай важко. Вони об'єдналися, організувалися й це дало їм можливість успішно полювати, підтримувати вогонь, будувати житло.

Коли після війни СУМ відновлювали в різних країнах, куди потрапили українці, то своїм завданням засновники бачили виховати борця за волю України, воїна. Так, як співається у нашому гімні.

**Гордо несім нашу славу!
Нині сумівця, завтра бійця
За Українську Державу!**

Для цієї мети злагоджена поведінка, дисципліна були вкрай важливими.

Також з цієї причини сумівське юнацтво об'єднується саме в рої (а не просто групи), це нагадує нам про бджіл — високоорганізованих та працелюбних комах.

Перегляньте з юнацтвом уривки параду з Дня Незалежності України.

- Що ми бачимо? (Вишколені, гарно вбрані військові, які дуже злагоджено марширують, потужну військову техніку).

- Які почуття у нас виникають? (Захоплення нашими військовими, гордість за нашу армію й державу, впевненість у своїй безпеці.)

- Який рядочок сумівського гімну передає нам цю атмосферу, говорить нам про те, що ми можемо стати частиною цього війська?

**Гартуйсь, гартуйся, зміно молода,
Гуде земля від нашої ходи!**

- Як нашим солдатам вдається так гарно виглядати? Так злагоджено марширувати?

- Що таке «впоряд»? Які ще слова мають такий самий корінь? (Порядок, іти поряд, ряд).

Зачитайте юнацтву визначення впоряду подане у підручнику з впоряду Спілки Української Молоді (З ним можна ознайомитися на sum.org (рубрика «Для сумівців»).

Впоряд створено загалом для того, аби надати краси гармонії та вправності рухам спільноти. Він потрібен, насамперед, для збереження ладу і свободи рухів великого гурту сумівців.

Впоряд — збір точно описаних рухів, які виконуються на наказ негайно, старанно й послідовно. Впоряд виробляє справність рухів, карність, почуття точності й порядку, товарицькість.

Впоряд вчить сумівця відповідальності, слухняності, стійкості і впевненості. Добра постава й поведінка є, до певної міри, віддзеркаленням виховання та фізичного вишколу юнака та юначки.

- Де ми використовуємо впоряд?
(Збірка під час сходин, в церкві, у випадку урочистих подій, на таборі)

! *Перед тим, як вчити юнацтво впоряду, обов'язково коротко поясніть історію виникнення впоряду та обговоріть його важливість на даному етапі розвитку організації.*

- Що ми маємо на увазі, коли говоримо про впоряд під час сходин?

- Коли саме на сходинах ми використовуємо елементи впоряду?

! *Кожні сходини повинні починатися і завершуватися впорядом. Не легковажте цим.*

Коли до вас в рій приходить кілька нових людей, не варто пояснювати їм впоряд до сходин. Хай просто подивляться, як роблять їхні товариші й спробують повторити в процесі. Вже після сходин, коли дитина усвідомлюватиме, про що йде мова, їй буде набагато легше пояснити, що саме потрібно робити в той чи інший момент.

Досі під час відкриття сходинок, команди давав тільки виховник. Тепер, коли ви вже обрали ройового, варто пояснити його функції в ході збірки-відкриття.

Ройовий повинен перерахувати присутніх, поцікавитися, хто з членів рою є відсутнім і з якої причини. Далі він шикуює рій, виступає перед ним і дає команду.

Ройовий: **«Увага! Рій, струнко. До звіту виховнику глянь!»**

Чітким кроком ройовий іде до виховника і звітує:

Ройовий: **«Гартуйсь! Друже виховнику, рій «Стрільці» у кількості 10 + 1 (про себе) до Вашого наказу готові!»**

Виховник може перепитати про відсутніх, чи вони захворіли, з яких причин їх немає на сходинах. Якщо ройовий знає про ці причини, то може повідомити виховника.

Виховник (до ройового): **«Дякую. Прошу дати наказ «Прямо глянь! Спочинь!» На місце ступи!»**

Ройовий повертається до рою і дає відповідний наказ.

Попрактикуйте з юнацтвом. Спочатку звітує ройовий. А далі підготуйте маленькі аркуші паперу відповідно до кількості членів рою. Всі аркуші чисті. А на одному напишіть «Ройовий». Хто його витягнув, той і звітує.

Також варто попрактикувати й інші команди, які даються під час збірки: «Струнко!», «Спочинь!», «До молитви!», «Вільно!», «На місці розхід!».

РУЧНІ РОБОТИ

Замість ручних робіт спробуйте зіграти з юнацтвом у шашки або шахи, залежно від віку. На їх прикладі поясніть важливість правил та їх дотримання, поняття субординації. Також можна грати в морський бій.

СПІВ

«НАЦІОНАЛІСТИ»
(сумівський співаник, рубрика «Славні»)

«МИ ЙДЕМ ВПЕРЕД»

«ЛЕНТА ЗА ЛЕНТОЮ»
(сумівський співаник, рубрика «Повстанські»)

РОЙОВІ СПРАВИ

Обговоріть з юнацтвом необхідність членських внесків. З'ясуйте, які потреби має рій. Скільки коштів іде на матеріали для ручних робіт, можливо, варто закупити настільні ігри. Скільки на це потрібно коштів.

В першу чергу заслухайте думку скарбника рою. Зобов'яжіть його на наступних сходинах зібрати з членів рою узгоджену суму членських внесків.

ЗАКРИТТЯ СХОДИН

На завершення сходин просимо всіх встати. Повідомляємо місце, дату і час наступних сходин.

Виховник: **«Увага! Рій, струнко!
Закриваємо сходини
сумівським привітом Гартуйсь!»**

Юнацтво: **«Гартуйсь!»**

Виховник: **«На місці розхід!»**

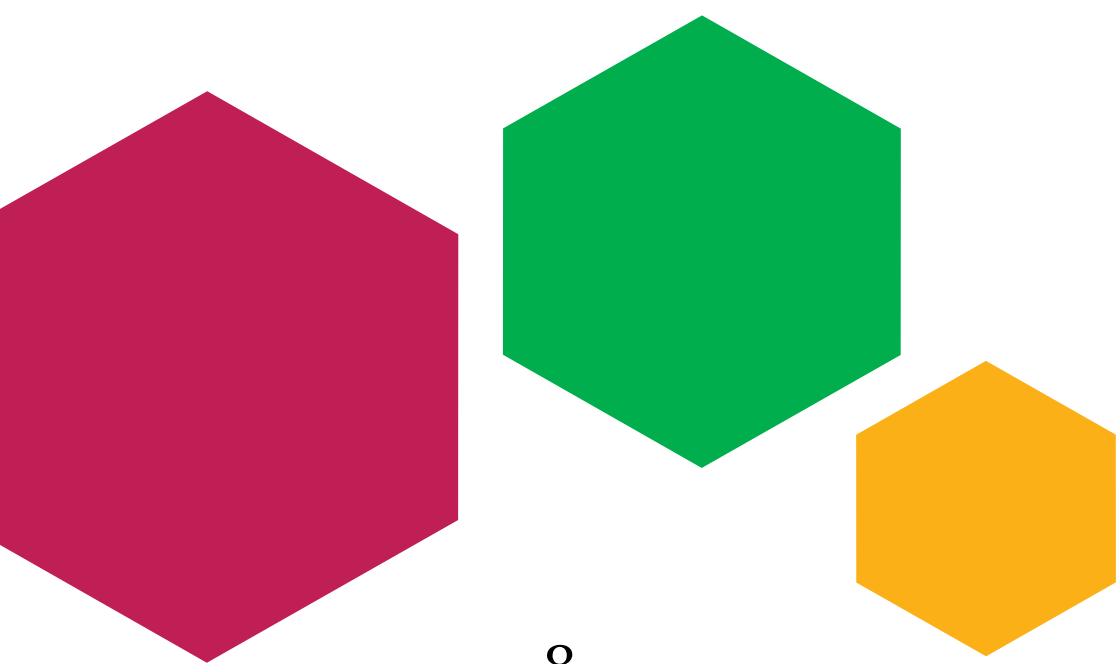
Повертаючись через ліве плече, юнацтво
відповідає: **«Слава!»**

ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИЧОК

ВПОРЯД — засіб, побудований за принципом військового підпорядкування, що координує поведінку окремих осіб чи відділів для здійснення спільних завдань. Впоряд вимагає повного підпорядкування провіднику в межах визначених команд.

ЧЛЕНСЬКІ ВНЕСКИ — обов'язкові грошові внески членів організації, призначені для покриття її поточних витрат.

8 СХОДИНИ

ОДНОСТРІЙ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

ЗАВДАННЯ

Розповісти юнацтву про зовнішній вигляд сумівця, навчити «читати» однострій, виховати шанобливе ставлення до сумівського однострою.

НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ:

1. Зображення однострою;
2. Фотографії людей різних професій;
3. Фотографії сумівців в одностроях;
4. Кілька сумівських одностроїв, щоб вчитися складати чи зав'язувати краватки;

5. Розкладені картонні коробки великого розміру або шпалери шириною 1 м;
6. Мінусові фонограми пісень.

ВІДКРИТТЯ СХОДИН

Свої функції починає виконувати ройовий (або його заступник). Додаємо виконання гімну і молитви. Юнацтво стає в лаву. Якщо рій змішаний, то по праву руку — юнаки, по ліву — юначки.

Виховник: **«Увага! Рій, струнко! Ройовому до звіту виступити! Спочинь!»**

Ройовий (виступає перед роєм):
«Увага! Рій, струнко! До звіту виховнику глянь!»

Ройовий (підходить до виховника):
«Гартуйсь! Я, ройовий рою молодшого юнацтва (називає своє ім'я і прізвище), звітую про стан рою (назва рою) у кількості (називає кількість присутніх дітей) + 1 (має на увазі себе), до Вашого наказу готові!»

Виховник: **«Гартуйсь! Дякую. Прошу дати наказ «Прямо глянь! Спочинь!» На місце ступи!»**

Ройовий (повертаючись через ліве плече):
«Наказ! Увага! Рій, прямо глянь! Спочинь!»

Виховник: **«Увага, рій, струнко! На прапор глянь! Прапор почесь дай! Сумівський гімн!»**

Виховник: **«Прапор до стопи! Прямо глянь! Спочинь! До молитви!»**

(Юнацтво співає молитву)

Виховник: **«По молитві! Вільно!»**

ІГРИ «В КОГО НАЙБІЛЬШЕ...?»

Виховник запитує, в кого найбільше гудзиків на одязі, резинок, блискавок, в кого найдовший ремінь, всі рахують, вимірюють і визначають переможця.

! Також граємо ігри, які сподобалися юнацтву на попередніх сходах.

ГУТІРКА

Покажіть юнацтву фото пожежника, поліцейського, лікаря, школяра.

• Як ви здогадалися, хто ці люди? (По одягу).

Одяг має важливе значення. Перше враження про людину ми складаємо з її зовнішнього вигляду.

Сумівець завжди повинен виглядати належним чином. Кожен сумівець чи сумівка має право та обов'язок носити сумівський однострій. Носити його охайно, гордо та з пошаною.

Покажіть юнацтву зображення однострою дружинника. Розкажіть і поясніть значення його елементів.

Покажіть зображення однострою МЮ і СЮ. Чим вони відрізняються?

Розгляньте однострій суменят. Чому він відрізняється від однострою старших? (Дітям цього віку зручніше у футболках).

• Сумівець в однострої нагадує людину якої професії? Чому? (Військовий).

Сумівець повинен бути готовим при потребі стати військовим і захищати свою Батьківщину. А в мирний час сорочка й краватка доречно виглядають на будь-якому офіційному заході.

Запропонуйте юнацтву витягнути фотографії різних сумівців в одностроях (виховник їх підготував заздалегідь) і розповісти про них те, що ми можемо прочитати з їхнього зовнішнього вигляду.

Однострій потрібно не лише охайно носити, а й акуратно складати. Попрактикуйте з юнацтвом різні способи складання сорочки, для старших роїв МЮ можна запропонувати зав'язування краватки.

РУЧНІ РОБОТИ

Підготуйте шпалери шириною 1 м. або великі картонні розкладені коробки. Хай юнацтво ляже на них і відмалює контури один одного, щоб кожен юнак чи юначка мали змогу намалювати себе в однострої. Картонне юнацтво вчепіть до стіни, щоб всі могли потішитися.

СПІВ

Влаштуйте «Вгадай мелодію» з уже вивчених пісень. Включайте лише музику, або пісню у зворотньому напрямку, а юнацтво нехай вгадує. Нагороджуйте переможців дрібними призами, наприклад цукерками. Потім разом заспівайте вгадані пісні.

РОЙОВІ СПРАВИ

Обговоріть з юнацтвом варіанти привітання членів рою з Днем народження чи іменинами. Зобов'яжіть писаря підготувати список іменинників на найближчі 2 місяці і розмістити його в приміщенні, де відбуваються сходини.

ЗАКРИТТЯ СХОДИН

На завершення сходин просимо всіх встати. Повідомляємо місце, дату і час наступних сходин.

Виховник: **«Увага! Рій, струнко!
Закриваємо сходини
сумівським привітом Гартуйсь!»**

Юнацтво: **«Гартуйсь!»**

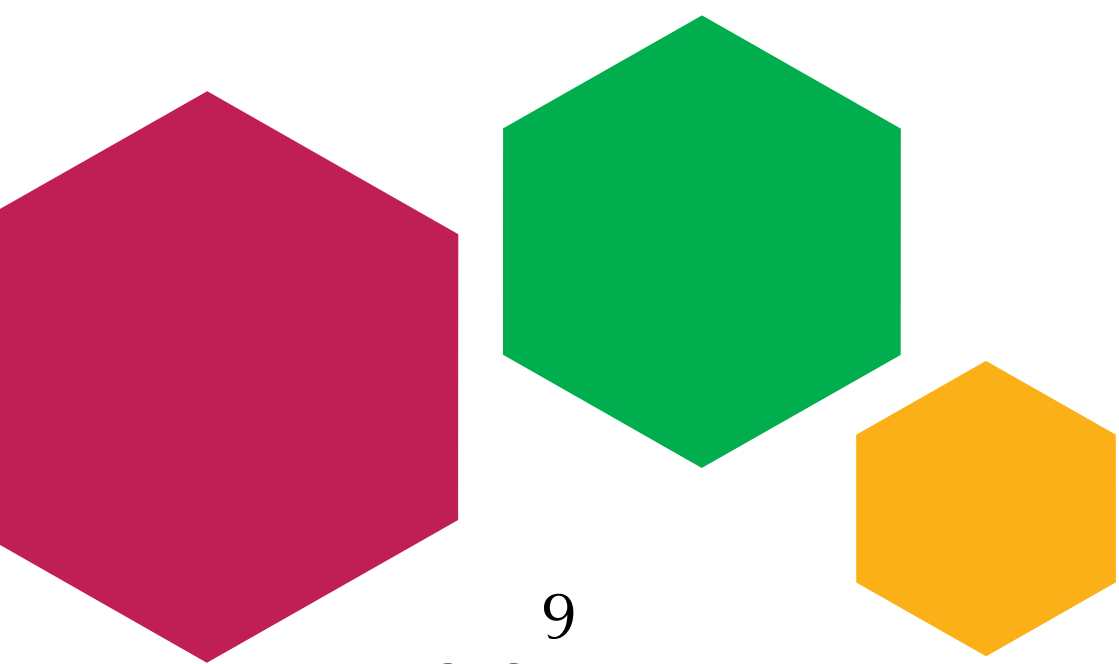
Виховник: **«На місці розхід!»**

Повертаючись через ліве плече, юнацтво відповідає: **«Слава!»**

ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИЧОК

ОДНОСТРІЙ — формений одяг; уніформа.

9 СХОДИНИ

ПІДГОТОВКА ДО МАНДРІВКИ

ЗАВДАННЯ

Навчити юнацтво продумувати мандрівку та готуватися до неї, чути думку інших, злагоджено працювати в команді.

НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ:

1. М'яч;
2. Наплечник;
3. Каримат;
4. Двосторонній скотч;
5. Папір А4 — 10 шт;
6. Ватмани — 2 шт;
7. Маркери.

ВІДКРИТТЯ СХОДИН

Свої функції починає виконувати ройовий (або його заступник). Додаємо виконання гімну і молитви.

Юнацтво стає в лаву. Якщо рій змішаний, то по праву руку — юнаки, по ліву — юначки.

Виховник: **«Увага! Рій, струнко! Ройовому до звіту виступити! Спочинь!»**

Ройовий (виступає перед роєм):
«Увага! Рій, струнко! До звіту виховнику глянь!»

Ройовий (підходить до виховника):
«Гартуйсь! Я, ройовий рою молодшого юнацтва (називає своє ім'я і прізвище), звітую про стан рою (назва рою) у кількості (називає кількість присутніх дітей) + 1 (має на увазі себе), до Вашого наказу готові!»

Виховник: **«Гартуйсь! Дякую. Прошу дати наказ «Прямо глянь! Спочинь!» На місце ступи!»**

Ройовий (повертаючись через ліве плече):
«Наказ! Увага! Рій, прямо глянь! Спочинь!»

Виховник: **«Увага, рій, струнко! На прапор глянь! Прапор почесь дай! Сумівський гімн!»**

Виховник: **«Прапор до стопи! Прямо глянь! Спочинь! До молитви!»**

(Юнацтво співає молитву)

Виховник: **«По молитві! Вільно!»**

ІГРИ

«МАНДРІВКА»

Юнацтво стає в коло. Виховник бере м'яч і називає 2 речі на одну букву, які б він взяв у мандрівку.

Наприклад: «Я візьму в мандрівку друзів і дощовик». Після цього кидає м'яч іншій дитині, яка називає вже інші речі на довільну букву (каримат і казанок) та кидає м'яч далі. Хто не може придумати — вибуває.

! Другу гру граємо після гутірки.

«КУПИНКИ»

На двосторонній скотч приклейте до підлоги в два ряди по 5 аркушів А4. Об'єднайте юнацтво в дві команди.

Аркуші паперу — це купинки на болотистій місцевості, яку їм потрібно пройти й не впасти. А щоб не впасти, йти треба по черзі й так, щоб одночасно на всіх купинках стояла чиясь нога. Ставати поза аркушем паперу суворо заборонено.

Яка команда пройде шлях швидше, не впаде й не порушить правил, виграє.

В цьому завданні важливо, щоб з'явився лідер, який зможе координувати кроки членів своєї команди.

ГУТІРКА

Повідомте юнацтво, що на наступних сходинках ваш рій піде в коротку **мандрівку до лісу**, де ви досліджуватимете місцеву флору, фауну й смажитимете ковбаски.

Роздайте юнацтву аркуші паперу й попросіть написати **список речей**, які потрібно взяти, щоб мандрівка була вдалою. Виділіть на це до 10 хв часу.

З'ясуйте, у кого вийшов найдовший список, а в кого найкоротший. На ватмані або дошці коротко випишіть речі із найкоротшого списку, потім поступово дописуйте речі із списку інших дітей, від найкоротшого до найдовшого списку.

Діти вголос зачитуватимуть те, що ще не було записане, а в їхньому списку є. Така послідовність дасть можливість залучити речі зі всіх списків і врахувати думку кожного.

У вас вийде довгий список, який потрібно проаналізувати з юнацтвом і переконатися, чи все вказане є потрібним, чи зможе все це нести одна людина й чи нічого не забули.

На іншому ватмані покажіть юнацтву зроблений вами список. Порівняйте 2 списки.

! Відзначте різними кольорами на списку, які речі бере кожен учасник мандрівки, а які потрібно взяти лише комусь одному (скатертина, пакети на сміття, сірники, папір, лопатка).

СПИСОК РЕЧЕЙ В МАНДРІВКУ:

1. ЗРУЧНИЙ ОДЯГ і ЗАКРИТЕ ВЗУТТЯ
2. НАПЛІЧНИК, а не пакет (наплічник забезпечує рівномірне навантаження на плечі, обидві руки є вільними).
3. КАНАПКИ, ОВОЧІ, ФРУКТИ, СОЛОДОЩІ (з розрахунку не лише для себе, але й щоб пригостити друзів).
4. НАПІЙ (вода, чай або компот).
5. КАРИМАТ (його треба вдало причепити до наплічника. Виховник демонструє варіанти, як це можна зробити).
6. КЛЕЙОНЧАТА СКАТЕРТИНА
7. СЕРВЕТКИ СУХІ І ВОЛОГІ
8. ПАКЕТИ ДЛЯ СМІТТЯ
9. СІРНИКИ, ПАПІР, ЛОПАТКА (лопатка потрібна, щоб обкопати місце, де буде розводитися вогонь, а потім, щоб його засипати).
10. КОВБАСКИ (для смаження на ватрі).

Щоб купити ковбаски, потрібно мати кошти. Поясніть юнацтву необхідність **вкладки**, визначте її розмір, доручить скарбнику рою перед мандрівкою зібрати потрібні кошти з членів рою.

РУЧНІ РОБОТИ

Виготовлення рамочки для фото з першої спільної мандрівки.

СПІВ

«ПІСНЯ МАНДРІВНИКІВ»
на мотив пісні з м/ф «Бременські музики».

«КОМАРИК»
(сумівський співаник, рубрика «Повстанські»).

РОЙОВІ СПРАВИ

Обговоріть з юнацтвом маршрут та техніку безпеки під час мандрівки, обов'язки членів рою. Розподіліть речі.

ЗАКРИТТЯ СХОДИН

На завершення сходин просимо всіх встати. Повідомляємо місце, дату і час наступних сходин.

Виховник: **«Увага! Рій, струнко!
Закриваємо сходини
сумівським привітом Гартуйсь!»**

Юнацтво: **«Гартуйсь!»**

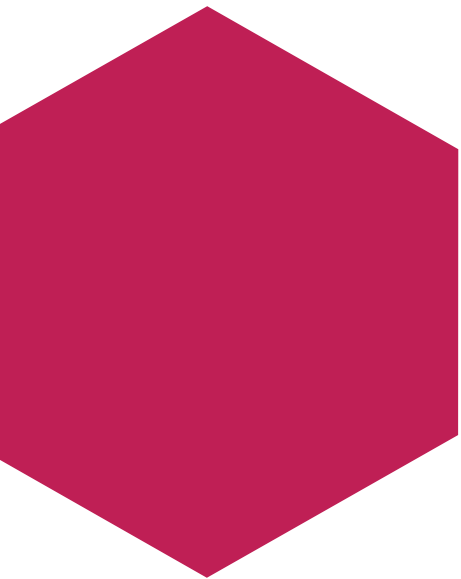
Виховник: **«На місці розхід!»**

Повертаючись через ліве плече, юнацтво
відповідає: **«Слава!»**

ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИЧОК

ВКЛАДКА — кошти, які платить членство за участь в сумівських заходах.

10
СХОДИНИ

МАНДРІВКА

ЗАВДАННЯ

Виховувати спостережливість, вміння виживати на природі, шанобливе ставлення до довкілля, дружність, взаємопідтримку, витривалість.

НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ:

1. Все зі списку, який був складений на попередніх сходинках;
2. М'яч;
3. Для виховника — ніж, щоб загострити палички.

ЗБІРКА ПЕРЕД МАНДРІВКОЮ

Ройовий звітує виховнику про готовність рою до мандрівки, вказує кількість учасників мандрівки.

Виховник коротко розповідає про мандрівку та правила поведінки.

! Розкажіть юнацтву, що під час мандрівки, виховник буде йти попереду, а впорядник буде замикаючим. Якщо шлях пролягатиме проїжджою частиною, то наголосіть юнацтву, що йти треба назустріч руху транспорту. Також обов'язково звертайте увагу на поведінку своїх друзів, можливо, комусь буде потрібна ваша допомога.

СПІВ

«ГЕЙ-ГУ, ГЕЙ-ГА»

(сумівський співаник, рубрика «Похідні»).

! *Текст пісні можна роздати на попередніх сходинках і дати завдання вивчити або вчити на привалі під час мандрівки.*

В мандрівці співаємо розучені раніше пісні.

ГУТІРКА

РОЗПАЛЮЄМО ВАТРУ

! *Розповідаємо, демонструємо.*

- Оберіть правильне місце (на відповідній відстані від дерев і кущів);
- Обкопайте його лопатою;
- Разом з юнацтвом зберіть дрібні сухі палички і складіть їх конусом, всередину поклавши папір;
- Ззовні викладіть більші сухі гілки;
- Запаліть і роздмухуйте вогонь;
- Розкажіть, як правильно гасити ватру, але не робіть цього.

Об'єднайте юнацтво в дві команди й запропонуйте на швидкість розпалити вогонь.

Також юнацтво має зібрати палички, на яких буде смажити сосиски.

Вітаємо переможців! Смажимо сосиски.

НАКРИВАЄМО «СТІЛ»

Перед трапезою спільно молимося «Отче наш».

Вчимо слова і відразу співаємо пісеньку:

**«Смак, смак, смак, смачного
ми всім бажаємо».**

Після завершення спільної трапези молимося «Богородице Діво».

І співаємо пісеньку:

**«Дякуємо, смачно було,
ми дуже дякуємо,
смачне воно було!»**

! *Мелодію даних пісеньок можна запитати в кожного сумівця, який вже відбув хоча б один табір або мандрівку.*

ЗАВДАННЯ НА СПОСТЕРЕЖЛИВІСТЬ

Підготуйте заздалегідь аркуші паперу або саморобні книжечки з невеликими зображеннями цікавих і пізнавальних об'єктів, які можна побачити поблизу місця вашої зупинки.

Виховник повинен побувати на цьому місці ще до початку мандрівки, все оглянути й розробити дану книжечку. У ній можуть бути зображені листя дерев, пеньки, дупла, гриби, рослини, пташки, мурашник, кар'єри, сліди та ін.

Кожен юнак чи юначка отримує таку книжечку й повинен знайти всі ці об'єкти й отримати у виховника за кожен знайдений об'єкт якусь відмітку чи наклейку.

У цій або наступній мандрівці можна вчити юнацтво користуватися компасом, а також без нього визначати сторони світу за природними показниками (мох на деревах росте з півночі, мурашник похилою стороною обернений на південь).

Також можна збирати листя на гербарій для ручних робіт (але для цього треба попередити юнацтво, щоб взяли в мандрівку блокноти, куди б вони могли класти листя).

ІГРИ

«ФУТБОЛ РУКАМИ»

Учасники гри стають у коло, розставивши ноги на ширині плечей так, щоб торкатися стоп своїх сусідів праворуч та ліворуч. Простір між ногами є «воротами» кожного гравця. Є один м'яч, яким всі намагаються руками забити гол у «ворота» когось із суперників. І в цей же час не забувають охороняти свої «ворота».

Кому забити гол, ховає одну руку за спину. За другий гол — повертається спиною. За третій — вибуває з гри.

«ЗРУШИТИ ГОРУ»

Двоє учасників стають один навпроти одного у зручну позицію. Завданням кожного є, тримаючись за руки, зрушити свого суперника з місця й не дати зрушити себе.

Це може робити кілька пар одночасно, а потім організувати змагання серед переможців.

Гасимо вогонь, оглядаємо територію й намагаємося залишити її навіть чистішою, аніж вона була до вашого приходу.

Повертаємося додому.

ЗАКРИТТЯ МАНДРІВКИ

Ройовий звітує виховнику про те, що всі члени рою успішно повернулися з мандрівки.

ПРИ РОБОТІ НАД ДАНИМ ПОСІБНИКОМ СТАЛИ У ПРИГОДІ:

1. “Правильник Спілки Української Молоді”;
2. “Підручна книжечка сумівця”;
3. “Правильник впоряду Спілки Української Молоді”;
4. Методичне видання «Ігротека» «Забави для юнацтва»;
5. Академічний тлумачний словник української мови в 11 томах.

Додаток 1

Гаротуйсь!

ВЕЛИКА ЕМБЛЕМА СУМ

Додаток 2

ЗНАЙДИ 7 ВІДМІННОСТЕЙ НА ЕМБЛЕМІ СУМ

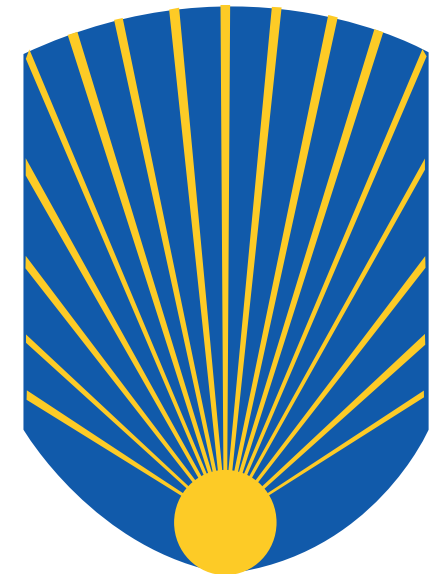
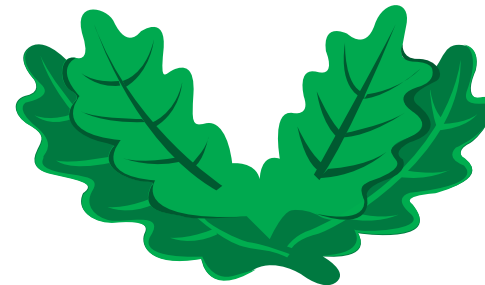

ВІДМІННОСТІ:

1. Промені - жовтого кольору.
2. Сонце - має бути жовтого кольору.
3. Жолуді - один, має бути два.
4. Листя - кольори змінені між собою місцями.
5. Листя - на верхніх немає прожилок.
6. Форма щита - кути мають бути загострені.
7. Тризуб - має бути без жовтої обводки.

Додаток 3

ЕЛЕМЕНТИ ЕМБЛЕМИ

Додаток 4

Методичне видання
«10 СХОДИНОК для
МОЛОДШОГО ЮНАЦТВА»

Упорядник
Мар'яна Марець

Літературний редактор
Леся Скорик

Художньо-технічне
оформлення
Анастасія Солов'янчик